

TRAFİK KAZASINDA ZARAR GÖREN ÜÇÜNCÜ ŞAHSIN SİGORTACIYA KARŞI DOĞRUDAN DOĞRU YA ALACAK HAKKI

Doç. Dr. Ergun ÖZSUNAY

I. DOĞRUDAN DOĞRU YA ALACAK HAKKININ DOGMATİK YERİ VE NEDENİ

1) Modern sorumluluk mevzuatlarının tipik görünümü, uğramış oldukları zararlarda, kaza kurbanlarının mümkün olduğu kadar korunmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için de, modern trafik hukuklarında sadece *araç sahibi* nin¹ hukukî sorumluluğunun şiddetlendirilmesi ile yetinilmemekte; ayrıca zarar - görenin, sorumlu olan şahıs tarafından tanınan ya da yargıç tarafından tes-

1) KTK 50/T'de «aracın kullanılmasından (işletilmesinden) doğan zararlar»dan sorumlu olan şahsın «araç sahibi» olduğu belirtilmiştir. Sorumlu şahıs bakımından, İsviçre ve Alman hukuklarında «Halter» (détenteur) sözcüğü kullanılmaktadır. İsviçre ve Alman hukuklarında Halter, aracın işletilmesinde maddî ve manevî sürekli menfaati bulunan, aracın masraflarını ve araçtan doğan tehlikeleri üstlenen ve araç üzerinde eylemsel tasarruf kudretine sahip olan şahsı ifade eder (bkz. *Floegel/Hartung*, *Strassenverkehrsrecht*, 13. Auflage, München/Berlin, 1961, sh. 1377; *Wussow/Wussow (W. und H. J.)*, *Das Unfallhaftpflichtrecht*, 7. Auflage, Köln/Berlin/München/Bonn, sh. 321; *Oftinger*, II/2, 481).

Türk hukukunda «Halter» kavramını karşılayan sözcük çekişmelidir. Bizce, Halter karşılığı olarak «işleten» sözcüğünün kullanılması yerinde olur. Bununla beraber, diğer araştırmalarımızda olduğu gibi, bu araştırmamızda da, kanunî terim olan «araç sahibi» terimi kullanılacaktır. Ancak, ister istemez kullanmak zorunda kaldığımız bu terimin, kavram ve kapsam bakımından modern trafik hukukunun «Halter» kavramını karşıladığını da belirtmek yerinde olur. Bu kavrama ve terminolojiye ilişkin sorunlar için bkz. *Özsunay*, Çalınan veya araç sahibinin izni dışında kullanılan motorlu taşıt araçlarının sebep olduğu zararlardan doğan hukukî sorumluluk, İHFM C. XXX (1964), S. 3 - 4, sh. 827'de dip notu 2; *Özsunay*, Araç sahibinin hatır için ücretsiz taşıdığı veya aracını hatır için ücretsiz olarak kullandırdığı şahıslara karşı sorumluluğu, İHFM, C. XXXII (1966), S. 1, sh. 162'de dip notu 2

bit olunan tazminat alacağıının teminat altına alınması için çeşitli tedbirlere başvurulmaktadır².

Trafik hukuku açısından, zarar - görenin korunmasına ilişkin tedbirler çeşitli görünümelerde ortaya çıkar :

Günümüzde, zarar - görenin korunmasına ilişkin tedbirlerin en tipik görünümü, araç sahipleri için bir « sorumluluk sigortası mecburiyeti »nin öngörülmesidir (KTK 51; SVG 63). Böyle bir sorumluluk sigortası yapılmaksızın, motorlu taşıt aracının trafiğe çıkarılması yasaklanmış ve sorumluluk sigortası mükellefiyeti de polis hukukuna, ceza hukukuna ve medenî hukuka ilişkin çeşitli tedbirlerle desteklenmiştir³.

Sorumluluk sigortası, sigortalı (araç sahibi) ile sigortacı arasında bir hukukî ilişki doğurur. Bu ilişki uyarınca sigortacı, sigortalıyı, kendisine karşı yöneltilen sorumluluk taleplerine karşı korumakla mükelleftir. Bununla beraber, sigortalının malvarlığını belli tazminat taleplerine karşı teminat altına almayı amaçlayan sorumluluk sigortasının gayesi modern trafik hukukunda değişmiştir : Mecburî sorumluluk sigortasında asıl gaye, artık belli tazminat taleplerine karşı, sadece sorumlu şahsın korunması olmayıp; onunla beraber, hattâ daha fazla zarar - gören üçüncü şahsın korunmasıdır⁴. Sosyal siyaset düşüncelerinde temellenen bu gaye, çeşitli düzenlemelerde değişik görünümelerde ortaya çıkmıştır :

a) Bu hususta ilk adım, «*Sigorta Sözleşmesine ilişkin 1908 tarihli İsviçre Federal Kanunu*»nda olduğu gibi, zarar - gören üçüncü şahsa, sigorta bedeli üzerinde kanunî bir rehin hakkının tanınmasıdır. VVG 60/I, «kanunî sorumluluğun sonuçlarına karşı, sigorta (sözleşmesi) uyarınca, sigortalıya ait bulunan zarar giderimi talebi üzerinde, zarar - gören üçüncü şahsın tazminat alacağı çerçevesinde kanunî bir rehin hakkı bulunduğunu» belirtmektedir⁵.

b) Mecburî sorumluluk sigortasında sigorta sözleşmesi, zarar - gören üçüncü şahsa herhangi bir hak vermediği takdirde, zarar

2) *Oftinger*, II/2, 453

3) *Oftinger*, II/32, 453 - 454

4) *Oftinger*, II/2, 454; *Karayalçın*, sh. 51; *Bozer*, sh. 258/259

5) *Oftinger*, I, 403; *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 4

kurbanlarının bu durumdan geniş ölçüde zarara uğramaları mümkündür. Bu hâl, özellikle sigortalının iflâs etmesi halinde sözkonusu olur. Bu sebepten dolaydır ki, bazı hukuk çevrelerinde, zarar gören üçüncü şahsın korunması gayesiyle, sigortalının iflâsı halinde, sigortacının ödeyeceği sigorta bedeli üzerinde zarar gören üçüncü şahsa kanunî bir öncelik hakkı tanınmaktadır. Örneğin, «*Sigorta Sözleşmesine İlişkin 1908 tarihli Alman Kanunu*»nun çözümü budur (§ 157) ⁶.

c) Ancak kaza kurbanına, gerek kanunî bir rehin hakkı bahşeden (İsviçre VVG 60/I); gerekse kanunî bir öncelik hakkı tanıyan (Alman VVG § 157) sistemlerde, zarar gören üçüncü şahsın, sigortacıya karşı doğrudan doğruya bir alacak hakkı sözkonusu olmamaktadır. Oysa, zarar görene daha geniş bir korumanın sağlanabilmesi için, geleneksel hukuk kurallarının bir yana bırakılması ve ona, sigortalının malvarlığı üzerinde bazı öncelik hakları tanınmasından vazgeçilerek, doğrudan doğruya sigortacıya karşı bir alacak hakkının verilmesi gerekir. Aksi halde, teknik ilerlemeler sonucunda, motorlu taşıt araçlarının sebep olabileceği büyük tehlikelere karşı zarar gören üçüncü şahısların korunabilmesi çok güçtür ⁷.

İşte bu düşünce dolayısıyla ki, çeşitli düzenlemelerde olduğu gibi ⁸; Trafik Hukukumuzda da, zarar gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya sigortacıya karşı yöneltebileceği bir alacak hakkı (dâva hakkı) tanınmıştır (KTK 55/II).

Zarar gören üçüncü şahıslara tanınan bu hakkın, boş bir kalıp ve bir göz boyamadan ibaret kalmaması için, kanun - koyucular, zarar kurbanlarının korunmasına ilişkin başka bir tedbir daha getirmişlerdir : Bu da, sigortacı ile sigortalı arasındaki ilişkiden doğan ve sigorta hukukuna ilişkin bulunan savunma imkânlarının (defi ve itirazların), sigortacı tarafından zarar gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülememesidir (KTK 53/I; SVG 65/II) ⁹.

2) Böylece, d. d. a l a c a k h a k k ı (unmittelbares Forde-
rungsrecht), bugün mecburî sorumluluk sigortasının organik

6) Prölss, VVG 157, N. 1 vd.

7) Karalayçın, sh. 67; Oftinger, II/2, 741

8) Bkz. aşağıda II 2

9) Bkz. aşağıda VII

bir bütünleyicisi olarak görünmektedir¹⁰. Kanun koyucu, zarar - gören üçüncü şahsa, böyle bir imkân vermekle; onunla sigortacı arasında hukukî bir ilişki tesis etmiştir. Bu ilişki kanundan doğmakta; kapsamı ve etkisi de kanun uyarınca tayin edilmektedir. Zarar - gören üçüncü şahsa tanınmış bulunan d. d. alacak hakkı, yine zarar - gören üçüncü şahısların korunmasına ilişkin başka tedbirlerle karşılaştırıldığında, d. d. alacak hakkı sayesinde onun durumunun hem kuvvetlendirildiği; hem de sadeleştirildiği söylenebilir¹¹.

Kanun - koyucunun, zarar - gören üçüncü şahsa böyle bir hak bahsetmesinin nedeni doğrudan doğruya «sosyal siyaset düşüncesi»nde temellenmektedir¹²

II. DOĞRUDAN DOĞRUYA ALACAK HAKKI BAKIMINDAN ÇEŞİTLİ HUKUK ÇEVRELERİNİN DURUMU

1) Doğrudan doğruya alacak hakkını tanımayan düzenlemeler

a) *Alman hukukunda*, sigortacıya karşı zarar - gören üçüncü şahsın d. d. alacak hakkı tanınmamıştır (VVG § 158 c/V)¹³.

Bu çevrede, zarar - gören üçüncü şahısların durumu, «sigorta ilişkisinden doğan tazminat alacağı üzerindeki tasarrufların üçüncü şahıslara karşı etkisiz olacağı»na ilişkin hükümlerle korunmaktadır (VVG § 156/I)¹⁴.

10) *Oftinger*, II/2, 741

11) *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 4; *Oftinger*, II/2, 270

12) *Oftinger*, II/2, 740. Federal Mahkeme, 13/Eylül/1935 tarihli bir kararında (BGE 61 II 204), d. d. alacak hakkını tanıyan hükmün, kamu düzenine ve ahlâk ve adab kurallarına ilişkin bir hüküm olduğunu belirtmiştir. Federal Mahkemeye göre, ancak ödeme kabiliyeti fazla olan sigorta şirketlerine karşı, zarar - görene böyle bir hak tanındığı takdirde ki, onun en geniş ölçüde korunması mümkün olabilir.

13) Alman hukukunda VVG § 158 c hükmü, VVG'ye 7/11/1938 tarihli bir kanunla eklenmişti. Bugün, 5/4/1965 tarihli bir kanunla, bu hüküm yeni baştan kaleme alınmışsa da, zarar - gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya sigortacıya başvurma imkânını tanımayan hüküm, yeni metinde de alıkonulmuştur (VVG § 158c/VI). Eski ve yeni metinler için bkz. *Prölss*, VVG § 158 c/V (sh. 573); § 158 c/VI (sh. 584)

14) Daha geniş bilgi için bkz. *Prölss*, VVG § 156. N. 1

Bu korunma, başka bir hükümlerle de desteklenmektedir. Gerçekten, «sigortalı tarafından üçüncü şahsa verilecek edim (tazminat), sulh, tanıma ya da yargıç hükmü ile tesbit edilmiş bulunuyorsa; sigortacı, sigortalıya önceden haber vermek şartıyla zarar gören üçüncü şahsa ödemede bulunabileceği gibi (ödeme mezuniyeti); *sigortalının talebi üzerine* zarar - gören üçüncü şahsa ödemede bulunmakla da mükelleftir (ödeme mükellefiyeti) (VVG § 156/II) ¹⁵.

Nihayet, zarar - gören üçüncü şahsın korunması bakımından, Alman hukukunun sağladığı başka bir imkân da mevcuttur: Zarar - gören, bazı şartlarda, sigortalının, sigortacıya karşı sözleşmeden doğan talep hakkını haczederek, sigorta ediminin kendisine ödenmesini sağlayabilir ¹⁶.

Yürürlükteki Alman Hukukunun, d. d. alacak hakkını tanımasına karşılık, doktrinde bu hakkın tanınmasına ilişkin kuvvetli istekler mevcuttur. Bu konuda, özellikle 1940'larda Jannott ve Hüscherath'ın çabaları belirtilmelidir. Bu yazarlar, zarar - gören üçüncü şahıslara sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkının tanınmasının hangi nedenlerden ötürü gerekli olduğunu tatminkâr bir şekilde açıklamışlardır ¹⁷.

b) D. d. alacak hakkını tanımayan diğer bir ülke de Avusturya'dır. *Avusturya hukuku*, zarar - gören üçüncü kişilerin korunması bakımından d. d. alacak hakkını kabul etmemiş; zarar kurbanlarının korunması hususunda Alman hukukunun çözümlerini aynen benimsemiştir ¹⁸.

2) Doğrudan doğruya alacak hakkını tanıyan düzenlemeler:

a) *Fransız hukuku*: D. d. alacak hakkının vatani Fransadır. Fransız hukukunda, tazminatın doğrudan doğruya zarar - gören şahsa ödenmesi prensibi daha 19/Şubat/1889 tarihli bir Kanun'dan beri tanınmış bulunmaktaydı. Sonradan, sorumluluk sigortalılarının gelişmesiyle uygulama bu çözümü daha da geliştirmiştir. Uygulamada önceleri, Code Civil'in 2102. maddesinin VIII. fıkrası haline

15) Daha geniş bilgi için bkz. *Prölss*, VVG § 156, N. 5

16) *Prölss*, VVG § 156, N. 5 c; *Karayalçın*, sh. 67

17) Bu yazarlar *Oftinger*, II/2, 742'de dip notu 159'da anılmışlardır.

18) *Oftinger*, II/2, 742

gelen 28/Mayıs/1913 tarihli bir kanuna dayanılarak zarar - gören üçüncü şahıslar korunuyordu. Sonradan Fransız Yargıtay'ı 14/Haziran/1926 tarihli önemli bir kararıyla zarar - görenin d. d. alacak hakkını kesin bir şekilde tanımıştır.

Bugün, pozitif Fransız hukuku bakımından «*action directe*» doğrudan doğruya 13/Temmuz/1930 tarihli *Fransız Sigorta Kanunu*'nun 5. maddesinden çıkarılmaktadır¹⁹.

b) *Belçika hukuku* : Belçika hukukunda, 24/Mayıs/1937 tarihli Kanunla getirilen eski düzenleme, sigortalının iflâsı halinde, sigortacının ödeyeceği sigorta bedeli üzerinde zarar - gören üçüncü şahıslara kanunî bir öncelik hakkı tanımaktaydı. Sonradan 1/Temmuz/1956 tarihli Kanun, hem bir yandan, motorlu taşıt araçları için sorumluluk sigortası mecburiyetini getirmiş; hem de zarar - gören üçüncü şahıslara, sigortacıya karşı yöneltebilecekleri bir d. d. alacak hakkı bahsetmiştir (m. 6/1). Bu kavram, Fransa'da olduğu gibi, Belçika hukukunda da «*action directe*» deyimiiyle anılmaktadır. Başka hususlarda olduğu gibi, d. d. alacak hakkına ilişkin çeşitli çözümler bakımından da Belçika hukukunun Fransız çözümlerini izlediği göze çarpmaktadır²⁰.

c) *İngiliz hukuku* : Zarar - gören üçüncü şahsa, d. d. alacak hakkı tanıyan diğer bir ülke de İngiltere'dir. İngiliz hukukunda, gerek 1934 tarihli *Road Traffic Act*; gerekse 1960 tarihli *Road Traffic Act* zarar - gören üçüncü şahısların doğrudan doğruya sigortacıyı dâva edebileceğini kabul etmişlerdir (third parties direct rights of action against insurers)²¹.

d) *İsviçre hukuku* :

aa — İsviçre hukukunda, trafik hukukuna ilişkin modern düzenlemelerden önce, zarar - gören üçüncü şahısların korunması «*Sigorta Sözleşmesine ilişkin 1908 tarihli Federal Kanun*» (VVG) ile

19) *Picard/Besson*, No. 379 vd.; *Sicot/Margeat*, No. 531; *Lalou*, No. 218 vd.; *Mazeaud/Mazeaud*, III, No. 2697/2; *Savatier*, II, No. 763 vd.; *Beyens*, No. 290

20) *Janssens - Brigode/Beyens*, No. 328/329; *Cassart/Bodson/Pardon*, sh. 17/19

21) *Halsbury's Laws of England*, 3. edition, Volume 22, sh. 374 vd. Ayrıca *Halsbury's Laws of England*, 3. edition, Cumulative Supplement, 1962, Insurance, Part 6; *Preston/Colinvaux*, *The Law of Insurance*, sh. 406

sağlanmaktaydı. Bu kanun, zarar - görenin, sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkına sahip olmasını kabul etmemekte; fakat, sigortalının sigortacıya karşı yönelteceği zarar giderimi talebi üzerinde, zarar - gören üçüncü şahsa (tazminat alacağı çerçevesinde) *kanunî bir rehin hakkı* tanımak suretiyle onun korunmasını sağlamaktaydı (VVG 60/I c. 1) ²².

Bundan başka 1908 tarihli Kanun, sigortacıya tazminatı doğrudan doğruya zarar - gören üçüncü şahsa ödeme mezuniyetini veriyor (VVG 60/I c. 2) ve ayrıca, zarar - gören üçüncü şahısların korunması bakımından başka bir tedbir de getiriyordu : Bu da, «sigortacının, üçüncü şahsın hakkını kısıtlayan her fiilinden sorumlu tutulması»dır. (VVG 60/II)

bb — VVG 60'la zarar gören üçüncü şahsa tanınmış bulunan «*kanunî rehin hakkı*», zarar - görenlerin durumunu yeter derecede korumadığı için, doktrinde, zarar - görenin sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkına sahip kılınmaması büyük bir eksiklik olarak kabul ediliyordu. Doktrinde, zarar - gören üçüncü şahsa, sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkı tanınmasına ilişkin çalışmalar zamanla kanun - koyucuyu da etkiledi ve sigorta şirketlerinin karşı koymasına rağmen, İsviçre hukunda ilk defa 1932 tarihli «*Motorlu Taşıt Araçları Kanunu*» ile d. d. alacak hakkı tanındı (MFG 49/I) ²³.

cc — Bu çözüm, sonradan 1958 tarihli yeni İsviçre «*Karayolları Trafik Kanunu*» tarafından da benimsenmiştir. SVG 65/I, d. d. alacak hakkına ilişkin olarak aşağıdaki hükmü koymaktadır :

«Zarar - gören akdî sigorta teminatı çerçevesinde, doğrudan doğruya sigortacıya karşı bir alacak hakkına (Forderungsrecht) sahiptir.»

22) *Oftinger*, II/2, 740; *Oftinger*, I, 403

23) Bu konuda özellikle *Steiner* (SJZ 27, 79) ve *Lehner* (SJZ 28, 262), in çabaları belirtilmelidir. MFG 49/I'le, zarar - gören üçüncü şahsa bir d. d. alacak hakkının verilmesi, onun, VVG 60/I'den doğan kanunî rehin hakkını ortadan kaldırmamıştır. Zarar - görenin, d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıyı dava edeceği yerde, tazminat alacağını sigortalıya (araç sahibine = işleten) yöneltmesi halinde, hukukî durumu VVG 60/I'deki «kanunî rehin hakkı» ile korunmaktadır. Bkz. *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 3; *Koenig*, sh. 451/452

Zarar - görenin durumunu, kanunî bir rehin hakkı ile teminat altına alacak yerde (VVG 60); ona, doğrudan doğruya sigortacıya karşı yöneltebileceği bir alacak hakkı (ya da dâva hakkı) tanımak ve sigortacıyı da, tazminat alacağıının borçlusu durumuna getirmek, zarar - gören üçüncü şahısları daha tam bir korumaya kavuşturmaktadır. Zira, kanunî rehin hakkı ile karşılaştırıldığında, d. d. alacak hakkı ile, zarar - gören üçüncü şahsın hukukî durumunun hem daha kuvvetlendiği; hem de daha sadeleştiği görülmektedir²⁴.

e) *Türk hukuku* : aa) İhtiyarî sorumluluk sigortalarında, zarar - gören üçüncü şahsın, sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkına sahip bulunup bulunmadığı Türk hukukunda kesin olarak çözümlenmemiştir. TK. muz, d. d. alacak hakkına mükerrer sigorta ve hayat sigortalarında açıkça temas etmiş (m. 1276/II, 1329); buna karşı sorumluluk sigortalarında ise bu soruna hiç dokunmamıştır. Yangın sorumluluk sigortalarındaki TK 1310 hükmü ise, *Karayalçın*'ın belirttiği gibi²⁵, zarar - gören üçüncü şahsa bir d. d. alacak (dâva) hakkı tanımamakta, fakat sadece sigorta tazminatı üzerinde bir istifa yetkisi bahşetmekle yetinmektedir. Doğrudan doğruya alacak hakkının, Türk uygulaması tarafından tanınıp tanınmadığı sorunu da çekişmelidir. Doktrinde bazı yazarlar²⁶, Yargıtay Genel Kurulu'nun 9/12/1942 tarihli bir kararını belirterek, uygulamanın d. d. alacak hakkını kabul ettiğini ileri sürmüşlerse de; bu kararı inceleyen *Karayalçın*²⁷, tatminkâr nedenlerle burada bir d. d. alacak hakkının (dâva hakkının) tanınmadığını ortaya koymuştur.

bb) Bizim hukukumuzda, zarar - görenin d. d. alacak hakkı, 232 sayılı Kanun'la değişik 6085 sayılı *Karayolları Trafik Kanunumuzda* açıkça kabul edilmiştir (m. 55/II)²⁸. Sorumluluk sigortası mecburiyetini koyan (m. 51), «*Karayolları Tra-*

24) *Oftinger*, II/2, 740; *Strebel/Huber*, Art. 49; N. 4

25) *Karayalçın*, sh. 69. Aynı görüşte *Bozer*, sh. 266

26) *Atabek*, sh. 289. Ayrıca *Karayalçın*, sh. 69'da dip notu 27' de anılan yazarlar

27) *Karayalçın* sh. 69'da dip notu 28

28) Bkz. Yargıtay 4. HD. nin 25/1/1957 tarihli ve 8463/397 sayılı kararı (Olgaç, Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu, İstanbul, 1959, C. I, No. 350) ile Ticaret Dairesinin 7/7/1960 tarihli ve 1457/2006 sayılı kararı (Son İctihatlar, C. XIV, No. 153, sh. 4584)

fik Kanunu»muzun d. d. alacak hakkını düzenleyen 55/II hükmü şudur :

«Zarar gören kimse, malî mes'uliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine de dâva açabilir.»

KTK 55/II'de yer alan bu hüküm, d. d. alacak hakkı bakımından bazı tereddütlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Nitekim doktrinde bazı yazarlar, zarar - gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı ancak sorumluluk sigortası ile temin edilen hadler çerçevesinde dâva açabileceğini; buna karşı mecburî hadler üstünde yapılan sorumluluk sigortalarında ise, mecburî hadler üzerinde kalan kısım için sigortacıya başvurulamayacağını kabul etmişlerdir ²⁹.

KTK. muzda, mecburî sorumluluk sigortasının organik bir bütünleyicisi olarak öngörülen d. d. alacak hakkı; ayrıca sigortacının, kendisi ile sigortalı (araç sahibi = işleten) arasındaki iç ilişkiden (sigorta sözleşmesi ilişkisinden) doğan savunma imkânlarını (def'i ve itirazları) zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri süremeyeceğine ilişkin başka bir hükümle de (KTK 53/I) desteklenmiştir.

Böylece, motorlu taşıt araçları bakımından sorumluluk sigortası mecburiyetini öngören ve zarar - gören üçüncü şahsa doğrudan doğruya sigortacıya yöneltebileceği bir alacak hakkı tanıyan KTK. muzun, bu çözümleriyle ileri bir adım attığı ve çağdaş düzenlemeleri yansıttığı söylenebilir ³⁰. Bununla beraber, KTK. muzdaki düzenlemenin, yanlış yorumlara ve aksamalara sebep olabilecek bazı yönleri de mevcuttur. Bütün bu sorunlar, aşağıdaki açıklamalarımızda ele alınacaktır.

29) *Bozer*, sh. 269

30) Nitekim 1940'da Roma'da «*Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü*» tarafından hazırlanan Ön - Tasarı gibi; 7/Ocak/1955 tarihli *Benelux Sözleşmesinde* de zarar - gören üçüncü şahıslara d. d. alacak hakkı tanınmıştır. Belçika, Hollanda ve Lüksemburg hukukları bakımından mecburî sorumluluk sigortası alanında millî düzenlemelerin birleştirilmesi gayesini güden Benelux Sözleşmesi uzun çalışmaların sonucu olarak meydana gelmiştir.

Son olarak Strasbourg'daki *Avrupa Konseyi'nin* hazırladığı bir sözleşmede de (convention européenne relative à l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automobiles), d. d. alacak hakkının kabul edildiği görülmektedir. Bkz. *Oftinger*, II/2, 459 - 460; 742.

III. DOĞRUDAN DOĞRUYA ALACAK HAKKININ HUKUKİ MAHİYETİ VE ŞARTLARI

1 — Hukukî Mahiyeti

Zarar - gören üçüncü şahsın d. d. alacak hakkı, mahiyeti bakımından kanundan doğan bir haktır³¹. Zarar - görenin durumu sadece olaysal yönden sigorta sözleşmesine bağlı olduğundan, sigorta sözleşmesini, zarar - gören üçüncü şahıslara d. d. alacak hakkı bahşeden bir « üçüncü şahıs lehine tam sözleşme » olarak nitelendirmek doğru değildir. Zira, zarar - gören üçüncü şahsın d. d. alacak hakkı, sigorta sözleşmesinde temellenirilecek olursa, o zaman sigortacının, sigorta sözleşmesinden³² doğan ve tazminat miktarlarının azaltılması ya da tamamen kaldırılması imkânını sağlayan bütün savunma vasıtalarını (defi ve itirazları) zarar gören üçüncü şahsa karşı yöneltebilmesi mümkün olacaktır. Oysa KTK 53/I (SVG 65/II)'in getirdiği düzenleme ise, böyle bir anlayışa elverişli bulunmamaktadır. Zira, bu hükümle « sigorta mukavelesinden veya sigortaya ait kanunî hükümlerden doğan ve tazminat miktarının azaltılması veya kaldırılması neticesini veren bütün istisnaî hallerin, zarar - görenlerin haklarına tesir etmeyeceği » belirtilmiştir. Kanun - koyucunun, KTK 55/II'de düzenlediği d. d. alacak hakkını, 53/I hükmünde öngördüğü böyle bir tedbirle tazminat altına alması yerindedir. Zira sigortacıya, örneğin sigortalının ağır kusurunu (karş. VVG 14) ya da primlerin ödenmesindeki gecikmeden dolayı sözleşmenin sona erdiğini (karş VVG 20/III), zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürebilmek imkânı verildiği takdirde; d. d. alacak hakkının tanınmasıyla zarar - gören şahıslara sağlanan koruma sırf bir göz boyamadan ibaret kalacaktır³³.

2 — Şartları

Doğrudan doğruya alacak hakkının ileri sürülebilmesi başlıca iki şartın gerçekleşmesine bağlıdır :

31) *Oftinger*, II/2, 460; 742. Aynı şekilde *Oftinger*, II, 1004; *Akın*. sh. 158. D. d. alacak hakkının kanundan doğan bir hak olduğu görüşü Federal Mahkeme tarafından da benimsenmiştir. Federal Mahkeme, 12/Haziran/1943 tarihli kararında (BGE 69 II 169), bu görüşü açıkça ortaya koymaktadır.

32) ve « sigorta sözleşmesine ilişkin federal kanun » dan (SVG 65 II)

33) *Oftinger*, II/2, 743

a) *Bir mecburî sorumluluk sigortası sözleşmesinin bulunması*

D. d. alacak hakkının ileri sürülebilmesi için, sigortalı bakımından, KTK 51/52 (SVG 63/64) anlamında bir sorumluluk sigortası mükellefiyetinin öngörülmesi aranır³⁴. İhtiyarî sorumluluk sigortalarında, zarar-gören üçüncü şahsa böyle bir hak tanınmamıştır³⁵.

İsviçre hukukunda, zarar-gören üçüncü şahsa, d. d. alacak hakkı tanıyan 1932 tarihli MFG 49/I ile 1958 tarihli SVG 65/I arasında bazı farklar mevcuttur.

MFG 49/I'de, d. d. alacak hakkının ancak «akdî sigorta bedeli çerçevesinde» (im Rahmen der vertraglichen Versicherungssumme) ileri sürülebileceği belirtildiği halde; yeni «Karayolları Trafik Kanunu» (SVG), bu hakkın, «akdî sigorta teminatı çerçevesinde» (im Rahmen der vertraglichen Versicherungsdeckung) kullanılabileceğini belirtmiştir (SVG 65/I).

Bizim hukukumuzda KTK 55/II, «zarar gören kimse, malî mes'uliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde doğrudan doğruya sigortacı aleyhine de dâva açabilir» dediğinden, bu çözüm daha ziyade MFG 49/I'deki çözümü yansıtmaktadır.

Oysa, *Oftinger*'in de belirttiği gibi³⁶, SVG 65/I'in metni daha geniş bir formül kulanmaktadır. Şöyle ki, eğer mecburî sorumluluk sigortasında, asgarî sigorta hadlerinden daha yüksek hadler kararlaştırılmış bulunuyorsa, zarar-gören d. d. alacak hakkını bu hadler çerçevesinde kullanabilecektir. Zira SVG 65/I, d. d. alacak

34) İsviçre hukukunda, bisiklet kullananların sorumluluğu Borçlar Hukukuna tabidir (SVG 70/I). Ancak, 1958 tarihli «Karayolları Trafik Kanunu» (SVG), bisiklet kullananlar bakımından da, sorumluluk sigortası mecburiyetini öngördüğünden, bisikletin kullanılması sonucunda zarar-gören üçüncü şahısların doğrudan doğruya sigortacıyı dâva etmek suretiyle zararlarını tazmin ettirebilmeleri mümkündür (SVG 70/VII). *Oftinger*, II/2, 741; 745; *Badertscher/Schlegel*, SVG 70'deki açıklamalar

35) Örneğin İsviçre hukukunda, Federal Devlet'e ve kantonlara ait bulunan taşıt araçlarının yapmış oldukları kazalardan doğan sorumluluk, «Karayolları Trafik Kanunu»na (SVG) tabi olduğu halde; ne Federal Devlet'in, ne de kantonların bir sorumluluk sigortası yapmak mükellefiyeti mevcut değildir. Bu bakımdan, bunlar böyle bir sorumluluk sigortasını, ihtiyarî olarak yaptırırsalar dahi, zarar-gören üçüncü şahısların sigortacıya karşı bir d. d. alacak hakkı sözkonusu olmayacaktır. Bkz. *Oftinger*, II/2 746

36) *Oftinger*, II/2, 746

hakkının açıkça «akdî sigorta teminatı çerçevesinde» kullanılabilceğini belirtmektedir.

Bizim hukukumuzda ise KTK 55/II'nin ifadesi, d. d. alacak hakkının ancak «mes'uliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde» kullanılabileceğini öngördüğünden, mecburî hadler üzerinde yapılan sorumluluk sigortalarında zarar-görenin durumunun ne olacağı tereddütlere yol açmaktadır.

Doktrinde bazı yazarlar³⁷, d. d. alacak hakkının sadece YTK 52'de öngörülen asgarî sigorta meblağları çerçevesinde kullanılabilceğini; şayet mecburî hadler üzerinde bir sorumluluk sigortası yapılmış bulunuyorsa, mecburî hadlerin üstünde kalan kısım için zarar-gören üçüncü şahsın doğrudan doğruya sigortacıyı dâva edemeyeceğini ileri sürmüşlerdir.

Fikrimizce, KTK 55/II'ye ilişkin dar bir yorumun zarar-gören üçüncü şahıslar yönünden sakıncalı olduğu muhakkaktır. Bu bakımdan, 55/II de yer alan ve zarar-gören üçüncü şahsa «*malî mes'uliyet sigortası ile temin edilen hadler dahilinde*» d. d. alacak hakkı tanıyan hükmü; sadece asgarî sigorta meblâğları içinde (KTK 52) değil; fakat mecburî hadler üzerinde bir sorumluluk sigortası yapılmış ise, bu hadler çerçevesinde de zarar-görene d. d. alacak hakkı bahşeden geniş bir yoruma tabi tutmak yerinde olur.

b) Sigortalının (araç sahibinin = işleten) sorumluluğunun tesis edilmiş olması.

Zarar-gören üçüncü şahsın d. d. alacak hakkının ileri sürülebilmesinin diğer bir şartı da, sigortalı araç sahibinin trafik kazasından doğan hukukî sorumluluğunun tesis edilmiş olmasıdır³⁸. Zira, ancak sigortalı araç sahibinin (= işleten) hukukî sorumluluğunun tesisi ile ki, sigortacının sigorta edimini yerine getirme mükellefiyeti doğmaktadır³⁹.

İsviçre hukukunda sorumluluk sigortası, araç sahibinin (= işleten) sorumluluğundan başka; onun, fiil ve davranışlarından sorumlu kılındığı şahısların sorumluluğunu da teminat altına aldığı-

37) *Atabek*, Sigorta Hukukunda Zamanaşımının Başlangıcı, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Bildiriler - Tartışmalar, sh. 640; *Bozer*, sh. 269

38) *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 10

39) *Oftinger*, II/2, 747

dan; bu kategori şahısların hukukî sorumluluğunun tesis olunduğu hallerde de zarar - görenin doğrudan doğruya sigortacıyı dâva edebilmesi imkânı mevcuttur (SVG 63/II) ⁴⁰.

KTK. muzda, SVG 63/II'yi karşılayan bir hüküm mevcut bulunmamakla beraber, KTK 50/V ve 55/VII hükümlerinden de aynı sonuca ulaşabilmek mümkündür. Zira, birbirinin tekrarından ibaret bulunan bu iki hükümde de, hangi zararların sigorta teminatının kapsamı dışında bulunduğu sayılmaktadır. Tahdidî nitelik taşıyan bu hâller arasında, araç sahibinin (= işleten), fiil ve davranışlarından sorumlu olduğu şahısların üçüncü şahıslara zarar verdikleri durumlar sözkonusu edilmemiştir. Kaldı ki, araç sahibinin (= işleten) sorumluluktan kurtulmasına ilişkin KTK 50/II de, «araç sahibinin ya da fiil ve davranışlarından sorumlu olduğu şahısların kusursuz olması»na aynı ağırlığı verdiğiinden, bizim hukukumuzda da, sigorta teminatının araç sahibinin sorumluluğundan başka; onun, fiil ve davranışlarından sorumlu kılındığı şahısların sorumluluğunu da kapsadığını kabul etmek yerinde olur. Bununla beraber, her türlü tereddütün giderilmesi için, ileriki bir «gözden geçirme»de ya da yeni bir «Karayolları Trafik Kanunu Tasarısı»nda SVG 63/II'yi yansıtan bir hükmü kanunumuza koymak faydalı olacaktır.

Özetlemek gerekirse, zarar - gören üçüncü şahıs ancak araç sahibinin (= işleten) KTK 50 (SVG 58 vd.) uyarınca sorumluluğu tesis edildiği takdirde ki, doğrudan doğruya sigortacıyı dâva ederek zararını tazmin ettirebilir ⁴¹.

IV. DOĞRUDAN DOĞRUYA ALACAK HAKKININ KAPSAMI

1) *İsviçre hukukunda*, zarar - gören üçüncü şahıs, d d. alacak hakkına dayanarak sigortacıdan gerek maddî ; gerekse manevî zararlarının giderilmesini isteyebilir ⁴².

Zarar - görenin taleplerine karşı, İsviçre'de sigortacının ödeyeceği sigorta bedeli, SVG 65/I'in ifadesinden anlaşıldığına göre, SVG 64 uyarınca kanunen tesbit olunan asgarî sigorta meblağları olmayıp; tarafların sigorta sözleşmesinde ka-

40) *Oftinger*, II/2, 740 - 741; 747

41) *Oftinger*, II/2, 747

42) *Oftinger*, II/2, 748

kararlaştırdıkları sigorta meblağlarıdır (vertragliche Versicherungssumme). Bu nokta doktrinde açıkça belirtilmektedir⁴³. Federal Mahkeme de, bir kararında, bu çözümü kesin olarak benimsemiştir⁴⁴.

Bizim hukukumuzda ise, 232 sayılı Kanun'la değişik 6085 sayılı KTK, manevî zararların sigortacı tarafından karşılanmayacağı açık bir şekilde hükme bağladığından (50/V), zarar - gören d. d. alacak hakkına dayanarak, bu zararların giderilmesini sigortacıdan isteyemez⁴⁵.

Diğer yandan bizim hukukumuzda, KTK 55/II'nin ifadesi de, d. d. alacak hakkının kapsamı bakımından tereddüt doğurmaktadır: Bu tereddüt, mecburî hadler üzerinde (KTK 52) yapılan sorumluluk sigortalarında sözkonusudur. Gerçekten, şayet KTK 55/II hükmü, metne bağlı kalınarak dar bir yoruma tabi tutulursa, zarar - görenin sadece asgarî sigorta hadleri (KTK 52) çerçevesinde sigortacıyı dava edebileceğini ve mecburî hadler üzerinde kalan kısım bakımından ise d. d. alacak hakkının kullanılamayacağını kabul etmek gerekir. Nitekim doktrinde bazı yazarların savunduğu fikir de budur⁴⁶. Bununla beraber, zarar - gören üçüncü şahıslara daha tam bir koruma sağlamak gayesiyle, 55/II hükmünü, SVG 65/I'i yansıtabilecek şekilde geniş olarak yorumlamak ve zarar - gören üçüncü şahsın, d. d. alacak hakkını, tarafların mecburî hadler üzerinde, sigorta sözleşmesiyle kararlaştırdıkları meblağlar çerçevesinde kullanabileceğini savunmak da mümkündür⁴⁷.

2) Sigorta tarafından kapsanmayan diğer zararlar bakımından zarar - görenin, araç sahibine (= işleten) başvurması icap eder. Şayet tazminat için işleyen faizlerin miktarı, sigorta bedelini aşmış bulunuyorsa, bu faizler de yine araç sahibinden istenebilir⁴⁸. Nitekim, 13/Eylül/1956 tarihli bir kararında Federal Mahkeme, tazminat meblağına işleyen faizler bakımından, sigortacının ek bir sorumluluğunun bulunmadığına karar vermiştir⁴⁹.

43) *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 17; *Oftinger*, II/2, 748

44) Federal Mahkemenin 13/Eylül/1935 tarihli kararı için bkz. BGE 61 II 203

45) *Bozer*, sh. 293

46) Bkz. yukarıda dip notu 37

47) Bkz. IV 1

48) *Oftinger*, II/2, 748

49) BGE 82 II 464

V. DOĞRUDAN DOĞRUYA ALACAK HAKKINA SAHİP BULUNAN ZARAR - GÖREN ÜÇÜNCÜ ŞAHIS KARŞISINDA, ARAÇ SAHİBİNİN (= İŞLETEN) VE SİGORTACININ HUKUKİ DURUMU

1) Araç sahibinin hukukî durumu:

Bizim hukukumuzda, motorlu taşıt aracının işletilmesinden doğan zararlar bakımından sorumlu şahıs araç sahibidir (= işleten) (KTK 50/I). Bununla beraber KTK 55/II, zarar - gören üçüncü şahsa, doğrudan doğruya sigortacıya karşı yöneltebileceği bir alacak hakkı tanıdığından, zarar - gören şahsın zararlarını tazmin gayesiyle iki çeşit dâva açabilmesi mümkündür: Bunlardan birincisi, zarar - gören üçüncü şahsın KTK 50 uyarınca araç sahibine (= işleten) yönelttiği dâvadır; ikincisi ise, d. d. alacak hakkına (KTK 55/II) dayanarak sigortacıya karşı açtığı dâvadır. Bizim hukukumuzda, d. d. alacak hakkı kanundan doğan bir hak olup, bir mükellefiyet değildir. Bu bakımdan, zarar - gören üçüncü şahıs, sigortacıyı dâva edecek yerde, sadece araç sahibini dâva etmekle de yetinebilir. Bununla beraber, onun sadece sigortacıya karşı dâva açması ya da sigortacı ile birlikte araç sahibini de dâva etmesi mümkündür. Özellikle, sigorta bedelinin, bütün zararı kapsamadığı hallerde, bu sonuncu şıkkın seçilmesinde fayda vardır.

Trafik kazasından doğan sorumluluk, prensip itibarile araç sahibine (= işleten) ait olduğundan, şayet zarar - gören doğrudan doğruya araç sahibine başvurmuş bulunuyorsa; araç sahibi ona, kendisini değil, fakat sigortacısını dâva etmesini söyleyemez: Zira, sorumluluk doğuran fiile sebep olması bakımından, araç sahibi daima başlıca sorumlu olarak kalmaktadır⁵⁰.

2) Sigortacının hukukî durumu:

Sigortacı, aracın işletilmesi olgusu ile (KTK 50; SVG 58) zarara sebebiyet vermediğinden teknik anlamda sorumlu şahıs değildir. Onun durumu, kefalet sözleşmesinde (BK 483 vd.) kefilin ya da garanti sözleşmesinde garanti veren şahsın durumuna benzetilmektedir. Sigortacı da tıpkı bir kefil ya da bir garanti veren gibi, başkasına ait bir borcu yerine getirmektedir. Bu bakımdan sigor-

50) *Oftinger*, II/2, 749. Ayrıca *Oftinger*, II, 1009

tacıyı, *Oftinger*'in deyimiyle farazî bir sorumlu şahıs (fingiertes Haftpflichtsubjekt) olarak nitelendirebilmek mümkündür⁵¹.

Sigortacının, zarar - görene karşı, kısmen kanun, kısmen de sigorta sözleşmesinde belirtilen edim mükellefiyeti her şeyden evvel bir ön - sorunun cevabına bağlıdır: Bu da araç sahibinin (= işle-ten) ya da fiil ve davranışlarından sorumlu kılındığı şahısların sorumlu olup olmadığı veya ne dereceye kadar sorumlu olduğu sorunudur. Sigortacı, ancak bu sorumluluk tesis edildikten sonra zarar - gören 3. şahsın zararını gidermekle mükelleftir. İşte bu sebepten dolayı da, sigortacının edim mükellefiyetine bir yan (= fer'i) mükellefiyet gözüyle bakabilmek mümkündür⁵².

3) Araç sahibi (= işle-ten) ile sigortacı arasındaki ilişki:

Doktrinde, araç sahibi (= işle-ten) ile sigortacı arasındaki ilişkinin bir dayanışmalı borç ilişkisi (müteselsil borç münasebeti) olduğu ileri sürülmüştür⁵³. Bilindiği gibi, dayanışmalı borç ilişkisinde, aynı borcun birden fazla borçluları arasında öyle bir hukuki ilişki sözkonusudur ki, bu ilişki dolayısıyla borçlulardan herbiri borcun tamamını ödemekle yükümlü kılınmakta ve borçlulardan biri tarafından yapılan bir ödeme, diğer borçlu veya borçluları bu oranda borçtan kurtarmaktadır⁵⁴.

İşte araç sahibi (işle-ten) ya da sigortalı ile sigortacı arasındaki ilişkiye göz atılınca, bunlar arasında da, zarar - gören üçüncü şahıslara karşı bir dayanışmanın (Solidaritaet) mevcudiyetinden sözedilebilir. Bu dayanışma, sigorta bedeli ile sınırlıdır. Sigorta bedelinin dışında, dayanışma sona ermekte ve artık araç sahibinin şahsî sorumluluğu başlamaktadır⁵⁵.

51) *Oftinger*, II/2, 744. Ayrıca *Oftinger*, II, 1005. Zarar-gören üçüncü şahsa, doğrudan doğruya sigortacıya başvurabilmesi olanağının verilmesi çeşitli faydalar sağlamaktadır. Bu sayede, zarar - gören üçüncü şahsın kimin araç sahibi olduğunu ya da halen araca kimin sahip bulunduğunu araştırmasına ilişkin zorluklar ortadan kalkmış olmaktadır. Bkz. *Oftinger*, II/2, 483-484; 749

52) *Oftinger*, II/2, 744

53) *Oftinger*, II/2, 749; *Oftinger*, II, 1010

54) v. *Tuhr/Siegwart*, § 90; *Becker*, Art. 143, N. 1 vd.; *Oser/Schönenberger*, Art. 143, N. 2 vd; *von Büren*, § 3 II

55) *Oftinger*, II/2, 749

Araç sahibi (= işleten) ya da sigortalı ile sigortacı arasındaki bu dayanışmayı, teknik deyimlerle «gerçek olmayan dayanışma» (unechte Solidaritaet) olarak nitelendirmek mümkündür⁵⁶. İsviçre doktrininde ileri sürülen bu çözüm, ayrıca Federal Mahkeme tarafından da benimsenmiştir⁵⁷.

Araç sahibi (= işleten) ya da sigortalı ile sigortacı arasındaki ilişkiye, zarar - gören şahıs üçüncü şahıs yönünden bakılacak olursa, *Oftinger* gibi fikrimizce de burada bir taleperde yarışma durumu nun (Anspruchsskonkurrenz) mevcudiyetini kabul etmek yerinde olur⁵⁸.

VI. DOĞRUDAN DOĞRUYA ALACAK HAKKININ DÂVA YOLUYLA İLERİ SÜRÜLMESİ

Zarar - gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı kanundan doğan alacak hakkı dâva yoluyla ileri sürüldüğü takdirde doğrudan doğruya dâva hakkından (unmittelbares Klagerecht) sözedilir. Nitekim İsviçre «Karayolları Trafik Kanunu»nun Almanca metninde, *doğrudan doğruya alacak hakkından* sözedildiği halde; Fransızca ve İtalyanca metinlerinde doğrudan doğruya dâva hakkı anlamına gelen «*action directe*» ve «*azione diretta*» deyimleri kullanılmıştır. Bununla beraber, bizim hukukumuz bakımından, zarar - gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı yönelteceği talebi «doğrudan doğruya alacak hakkı» deyimleriyle karşılamak ve bu hakkın sadece dâva yoluyla kullanıldığı hallerde «doğrudan doğruya dâva hakkı»ndan söz etmek daha yerinde olur.

1) Dâvalı :

Zarar - görenin d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıya karşı yönelttiği dâvada taraf sıfatı sigortacıya aittir⁵⁹. Burada si-

56) Bizim hukukumuzda BK 51 (OR 51) anlamdaki dayanışmaya (te-selsül), gerçek olmayan dayanışma (unechte Solidaritaet, solidarité imparfaite) adı verilir. Buna karşı, gerçek dayanışma (echte Soldaritaet) ise, BK 143 (OR 143) vd. da düzenlenmiştir. Bu tip dayanışma, ya kanundan (BK 141/II; OR 143/II) ya da tarafların iradelerinden (BK 141/I; OR 143/I) doğmaktadır.

57) Bkz. Federal Mahkemenin 12/Haziran/1943 tarihli kararı : BGE 69 II 162

58) *Oftinger*, II/2, 749; *Humbel*, § 17 A .Taleplerde yarışmaya ilişkin sonuçlar için bkz. *Oftinger*, I, 302/306

59) *Strebel/Huber*, Art. 49, N. 30, 31; *Oftinger*, II/2; 751

gortacı, araç sahibinin (işleten) bir temsilcisi durumunda olmayıp, dâvada bizzat t a r a f (dâvalı) sayılır. Bununla beraber taraflar arasındaki çekişme maddî yönden, araç sahibinin (işleten) sorumluluğunu tesis eden olaylar üzerinde cereyan edeceğinden; araç sahibi, durumun aydınlanması gayesiyle dâvalı durumunda bulunan sigortacısına her yönden yardım etmekle mükelleftir ⁶⁰.

2) Dâvaya katılma ve dâvayı ihbar:

Zarar - gören üçüncü şahıs, doğrudan doğruya sigortacıyı dâva edecek yerde, araç sahibine karşı bir dâva yöneltecek olursa; araç sahibi, dâvada şeklen taraf kalsa dahi, sigortacı dâvayı yürütme hakkını (Prozessführungsrecht) kullanabilir ⁶¹. Şayet, araç sahibi sigorta sözleşmesine aykırı olarak, sigortacının dâvayı takip hakkına engel olmak isterse, sigortacının bir y a n k a t ı l m a (fer'i müdahale = Nebenintervention) talebiyle bu hakkını kullanabilmesi mümkündür (HUKK 53 vd.) ⁶²

Yan katılma talebinin bazen araç sahibi (= işleten) tarafından da ileri sürülebilmesi düşünülebilir. Örneğin, zarar - görenin, d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıya karşı yönelttiği bir dâvada; sigorta bedelinin kapsamadığı tazminat kısmı için, sonradan araç sahibine karşı bir dâvanın açılması ihtimali mevcutsa, araç sahibinin böyle bir yan katılma talebi ile (HUMK 53 vd.) dâvaya katılması yerinde olur ⁶³.

Bazı durumlarda, dâvanın ihbar edilmesi zarureti de sözkonusu olabilir. Özellikle, zarar - gören şahsın, araç sahibine (= işleten) karşı açtığı dâvada, sigortacının dâvayı yürütme hakkını kullanmaktan kaçınması halinde bu durum ortaya çıkar. Bu halde, araç sahibinin dâvayı sigortacıya ihbar etmesi, sonraki çekişmelerde kendisi bakımından çeşitli faydalar sağlamaktadır (HUMK 49 vd.) ⁶⁴.

60) *Oftinger*, II/2, 751. Ayrıca bkz. Karayolları Trafik Kanunu Mali Mes'uliyet Sigortası Umumî Şartları, m. 8/III; *Akın*, sh. 161

61) Karayolları Trafik Kanunu Mali Mes'uliyet Sigortası Umumî şartları, m. 9/II

62) Federal Mahkeme 25/Haziran/1937 tarihli kararında bu noktayı açıkça belirtmiştir: BGE 63 II 196. Ayrıca *Oftinger*, II/2, 751

63) *Oftinger*, II/2, 751

64) *Oftinger*, II/2, 751. Karş. Karayolları Trafik Kanunu Mali Mesuliyet Sigortası Umumî Şartları, m. 8, 10

3) H ü k m ü n e t k i s i :

Zarar - görenin araç sahibine (= işleten) ya da d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıya karşı açtığı dâvalarda, taraflar birbirinden farklı olduğu için, bunlardan birine karşı verilen hüküm, diğerine karşı yöneltilecek dâvada kesin hüküm teşkil etmemektedir. Bu durum, Federal Mahkemenin 12/Haziran/1943 tarihli bir kararında ele alınmış ve araç sahibine (= işleten) karşı verilen hükmün sadece taraflar arasında kesin hüküm sayılacağı; yoksa sigortacıya karşı açılacak dâvaya etkili olmayacağı belirtilmiştir ⁶⁵.

Bu çözüm özellikle zarar - gören üçüncü şahsın, d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıyı dâva ettikten sonra, sigorta bedelini aşan miktar için araç sahibine karşı yönelteceği dâvalarda önem kazanmaktadır. *Oftinger*'in de belirttiği gibi ⁶⁶, böyle bir hâlde bir kesin hükmün mevcudiyetinin kabul edilmemesinin son derece sakıncalı sonuçlar doğuracağı muhakkaktır. Nitekim, bu sakıncalı sonuçlar dolayısıyla ki, Fransız hukukunda, fiilî kesin hükme hukukî bir nitelik tanınmıştır ⁶⁷. İsviçre hukukunda, Federal Mahkemenin uygulaması da bu yoldadır ⁶⁸. Doktrinde *Oftinger* ⁶⁹ de aynı çözümü savunmakta ve zararın sigorta bedeli tarafından kapsanmadığı durumlarda, sonradan ortaya çıkabilecek güçlüklerin önlenmesi için, hem sigortacının; hem de sigortalının (araç sahibinin) birlikte dâva edilmesinin yerinde olacağını belirtmektedir.

Zarar - görenin araç sahibine (= işleten) veya d. d. alacak hakkına dayanarak sigortacıya karşı açacağı dâvalarda, taraf sıfatının doğrudan doğruya araç sahibi ya da sigortacıya ait bulunması ve birine karşı açılan bir dâvada elde edilen hükmün, diğer dâvada kesin hüküm teşkil etmemesi, bunlardan biri hakkında verilecek hükmün sadece o tarafa karşı icra edilebileceği sonucunu da doğurmaktadır ⁷⁰.

65) BGE 69 II 177

66) *Oftinger*, II/2, 752

67) *Savatier*, II, No. 769

68) Federal Mahkemenin 12/Haziran/1943 tarihli kararı için bkz. BGE 69 II 177

69) *Oftinger*, II/2, 752

70) *Oftinger*, II/2, 752. Ayrıca *Oftinger*, II, 1012

4) Dâva masrafları :

Zarar - gören üçüncü şahsın açtığı dâva, ister sigortalıya (araç sahibine) karşı açılmış olsun; ister sigortacıya yöneltmiş bulunsun, dâva masrafları sigortacıya aittir⁷¹. Şayet, sigorta sözleşmesinde, bu gibi masrafların da sigorta bedeline dahil olacağına ilişkin bir hüküm mevcut bulunuyorsa; bu hüküm, sadece sigortalı ile sigortacı arasında etkiler doğurup; zarar - gören üçüncü şahıslar bakımından hiç bir etkisi yoktur⁷².

5) Yetkili ve görevli mahkeme :

a) *Yetkili mahkeme* : Sigortacıya karşı açılacak dâvalarda yetkili mahkeme KTK 55/VI uyarınca tayin edilir. Bu hükme göre dâvanın, ya sigortacının merkezine veya sigorta sözleşmesinin aktedildiği acentanın bulunduğu yer mahkemesinde; ya da kazanın vuku bulduğu yer mahkemesinde açılması gerekmektedir⁷³.

b) *Görevli mahkeme* : Zarar - gören üçüncü şahsın sigortacıya karşı yönelteceği dâvada görevli mahkemeyi tayin bakımından bir ayırım yapmak faydalı olur :

aa) *Sorumluluk sigortasının mecburî hadleri içinde kalan meblağlar* için dâva açılmış ise, bu dâvanın Yargıtay Ticaret Dairesinin 25/Ocak/1957 tarihli ve 8463/397 sayılı kararı gereğince, tarafların sıfatı gözönüne alınmaksızın ticaret mahkemesinde açılması gerekir⁷⁴.

bb) *Mecburî sorumluluk hadlerini aşan dâvalarda* ise, eğer zarar - gören, doğrudan doğruya sigortacıya karşı dâva açmış bulunuyorsa, bu dâva yine ticaret mahkemesinde görülür (TK 4)⁷⁵.

71) Karayolları Trafik Kanunu Mali Mes'uliyet Sigortası Umumi Şartları, m. 9/III. Ayrıca *Akın*, sh. 161

72) *Oftinger*, II/2, 754

73) Karayolları Trafik Kanunu Mali Mesuliyet Sigortası Umumi Şartları, m. 17/II. İsviçre hukuku için bkz. SVG 84 ve 85/I

74) *Olgaç*, C. I, No. 350. Oysa bu dâvanın KTK gereğince asliye mahkemesinde açılması daha doğrudur. Bkz. *Bozer*, sh. 269

75) *Bozer*, sh. 269

6) Z a m a n a ş ı m ı :

Zarar - görenin doğrudan doğruya sigortacıya karşı yönelteceği dâva hakkı da, araç sahibine (= işleten) karşı yönelteceği dâva gibi 2 ve 10 yıllık zamanaşımı sürelerine tabidir (KTK 50/VI; SVG 83/I) ⁷⁶. Bu dâvanın, zarar - görenin, zararı ve failini öğrendiği tarihten itibaren 2 yıl ve herhalde, zararı doğuran fiilin vukuundan itibaren 10 yıl içinde açılması gerekir.

İsviçre Hukukunda, SVG 83/II ile, araç sahibine ya da sigortacıya karşı zamanaşımının kesilmesi halinde, bu durumun diğerine de etkili olacağına ilişkin bir hüküm konulmuştur ki, ⁷⁷ böyle bir hükmün KTK'muza da alınması yerinde olur.

VII. SİGORTACININ, SİGORTA HUKUKUNA İLİŞKİN SAVUNMALARININ, ZARAR - GÖREN ÜÇÜNCÜ ŞAHSA KARŞI İLERİ SÜRÜLEMESİ

1) Genel olarak

Mecburî sorumluluk sigortası, sigortacının, sigortalı ile arasındaki iç ilişkiden (sözleşme ilişkisinden) doğan savunma imkânlarına dayanarak, sigorta edimini ödemekten kurtulamaması halindedir ki, zarar - görenleri korumak hususundaki yüksek gayesine erişmiş olur ⁷⁸.

Bu sebepten dolayı, d. d. alacak hakkını tanıyan her düzenlemede, belli savunma vasıtalarının zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemediği bir sistem geliştirilmiştir.

a) *İsviçre'de* daha 1932 tarihli «Motorlu Taşıtlar Kanunu» (MFG) ile beraber bu sistemin getirildiği görülmektedir. Doğrudan doğruya alacak hakkını boş bir kalıp ve bir göz boyamacılık olmaktan çıkarmak gayesiyle, MFG 50/I'in getirdiği hüküm şudur:

76) İsviçre hukuku için bkz. *Oftinger*, II/2, 755. Belçika hukukunda bu dâva 3 yılda zaman aşımına uğramaktadır. Bkz. *Janssens - Brigode/Beyens*, N. 334. Türk hukuku bakımından daha geniş açıklamalar için bkz. *Bozer* sh. 297

77) *Oftinger*, II/2, 750

78) *Oftinger*, II/2, 763. Ayrıca *Koenig*, sh. 453

«Sigorta sözleşmesinden veya Sigorta Sözleşmesine ilişkin Federal Kanundan doğan ve tazminatın azaltılması ya da kaldırılması sonucunu doğuran defiler zarar - görene karşı ileri sürülemez.»

İsviçre hukukunda, 1958 tarihli «Karayolları Trafik Kanunu» ile, MFG 50/I'in yerini, SVG 65/II almıştır. Zarar - gören üçüncü şahısların korunmasında daha etraflı tedbirler getiren SVG'nin, zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemeyecek defilere ilişkin 65/II hükmü aşağıdadır :

«Sigorta sözleşmesinden veya Sigorta Sözleşmesine ilişkin Federal Kanundan doğan defiler, zarar - görene karşı ileri sürülemez.»

b) Belli defilerin, zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülememesi, d. d. dâva hakkının vatanı olan *Fransa*'da da kabul edilmektedir ⁷⁹

c) Aynı şekilde, d. d. dâva hakkını tanıyan 1/ Temmuz/1956 tarihli *Belçika Kanunu*'nda da, bazı defilerin zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir ⁸⁰.

d) Bu durum, d. d. alacak hakkını tanımayan *Alman hukukunda* da mevcuttur. Zarar - gören üçüncü şahıslara, 1908 tarihli İsviçre Sigorta Sözleşmesi Kanunu'nda olduğu gibi kanunî bir rehin hakkı bile (VVG 60/I) tanımayan *Alman hukuku*, 1908 tarihli Sigorta Sözleşmesi Kanunu ile, bazı defilerin üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilmesini sınırlamak ihtiyacını duymuştur (§ 158 c) ⁸¹.

e) Zarar - gören üçüncü şahsa, doğrudan doğruya sigortacıya karşı yöneltebileceği bir alacak (dâva) hakkı tanıyan *KTK. muz* da (m. 55/II), bu hakkın boş bir kalıptan ibaret kalmaması için, bazı tedbirler almak lüzumunu duymuş ve İsviçre örneğini izleyerek, bazı kategori savunma imkânlarının, zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemeyeceğini belirtmiştir. Bu soruna ilişkin KTK 53/I hükmü aşağıdadır :

«Sigorta mukavelesinden veya sigortaya ait kanunî hükümlerden doğan ve tazminat miktarının azaltılması veya kaldırılması neticesini veren istisnai haller, zarar görenlerin haklarına tesir etmez.»

79) *Oftinger*, II/2, 763'de dip notu 233

80) *Janssens - Brigode/Beyens*, No. 337

81) *Oftinger* II/2, 763'de dip notu 233

KTK 53/I'de yer alan bu hüküm, sigortacı ile sigortalı (araç sahibi) arasındaki *iç ilişkiden* (sigorta sözleşmesi) doğan ve sigortacının sigorta edimini azaltmak ya da tamamen kaldırmak gayesini güden defilere ilişkindir. İsviçre hukukunda olduğu gibi, KTK. muzun uygulamasında da, *defi* (Einrede) kavramını geniş olarak anlamak gerekir. Bununla, sadece teknik anlamdaki usulî defiler söz konusu olmayıp, tazminatın azaltılmasını veya kaldırılmasını sağlayan her çeşit *itirazlar* da (Einwendung) anlaşılmalıdır⁸².

Kısacası KTK 53/I, MFG 50/I ve SVG 65/II'de olduğu gibi, sigortacının tazminat edimini ödemekten kaçınabileceği, sigorta bedelini indirebileceği, tazminatın ödenmesini geciktirebileceği her türlü savunma vasıtalarının, zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülemediğini açıklamaktadır.

2) Zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülemediği defiler

İsviçre hukukunda, zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülemediği defiler başlıca iki kategoriye ayrılır :

a) Kanundan doğan defiler

aa — Burada her şeyden önce 1908 tarihli «*Sigorta Sözleşmesine ilişkin Federal Kanun*»dan doğan defiler yer almaktadır. VVG den doğan defilerin belli başlıları şunlardır :

— İhbar mükellefiyetinin ihlâlinden dolayı sigortacının sigorta sözleşmesinden dönme hakkı (VVG 4 vd. 38) ;

— Sigorta ilişkisinin devam ettiği süre zarfında, rizikonun ağırlaşması sebebiyle sigortacının kurtulması durumu (VVG 28 vd.) ;

— Primlerin ödenmesindeki gecikme dolayısıyla sigorta sözleşmesinin durması (VVG 20/III) ;

— Sorumluluğu tesis eden olayın doğrudan doğruya sigortalının ya da onun, fiil ve davranışlarından sorumlu tutulduğu şahıslardan birinin kusurlu fiili sonucunda vuku bulması (VVG 14) vb⁸³.

82) *Strebel/Huber*, Art. 50, N. 7; *Oftinger*, II/2, 767

83) *Strebel/Huber*, Art. 50, N. 13 vd.; *Oftinger*, II/2, 768. Ayrıca Karayolları Trafik Kanunu Malî Mesuliyet Sigortası Umumî Şartları, m. 3

İşte, bu gibi savunma vasıtalarının zarar - gören üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilmesi mümkün değildir. İsviçre hukukunda ayrıca sigortacının, sigortalıya karşı haiz olduğu prim alacakları veya diğer alacakları ile, zarar görenin tazminat alacağı arasında takas talebinde bulunamayacağı da kabul edilmektedir⁸⁴.

bb — Kanundan doğan defiler arasında, ayrıca *BK'dan doğan defiler de* yer alır⁸⁵. Bu defiler arasında, hiç şüphesiz en önemlisi sözleşmenin hükümsüzlüğüne ilişkin olanıdır. İster sözleşmenin butlanına ilişkin olsun; ister fesih kabiliyetine ilişkin olsun bu defilerin de zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilmesi mümkün değildir⁸⁶.

b) Sigorta sözleşmesinden doğan defiler

Sigorta sözleşmesinden doğan defilerin de, zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilmesine imkân yoktur. Burada özellikle aşağıdaki defiler sözkonusudur :

— Zararın ihbarında gecikme⁸⁷;

— Sigortacı yetki vermeden, sigortalının zarar - görenin talebini tanıması veya tazminatı ödemesi⁸⁸;

— Sigorta sözleşmesi uyarınca, zararın bir kısmının sigorta bedelinden hariç bırakılması (franchise) vb⁸⁹.

İşte, ister «sigorta sözleşmesi»nden doğsun; isterse «sigortaya ait kanunî hükümler»ce öngörülmüş olsun, tazminatın azaltılması ya da kaldırılmasını mümkün kılan defilerin zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilmesine imkân yoktur (KTK 53/I; SVG 65/II). Kanun - koyucu böylelikle, d. d. alacak hakkının boş bir kalıp olarak kalmasını önlemiş ve zarar - gören üçüncü şahısların korunması bakımından çok önemli bir adım atmıştır.

84) *Oftinger*, II/2, 768

85) İsviçre hukukunda, VVG 100 uyarınca, BK hükümlerinin de sigorta sözleşmelerine uygulanabilmesi mümkündür

86) *Peyer*, sh. 99; *Strebel/Huber*, Art. 50, N. 11

87) Karayolları Trafik Kanunu Mali Mesuliyet Sigortası Umumî Şartları, m. 7/I

88) Karayolları Trafik Kanunu Mali Mesuliyet Sigortası Umumî Şartları, m. 8/II

89) *Oftinger*, II/2, 768

3) Zarar - gören üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilecek defiler

Sigortacının, sigorta edimini yerine getirme mükellefiyeti, araç sahibinin (işleten) sorumluluğunun tesis edilmiş olmasına ilişkin bir ön - soruna bağlı olduğundan⁹⁰; araç sahibini tamamen ya da kısmen sorumluluktan kurtaran bütün defilerin, zarar - gören üçüncü şahıslara karşı da ileri sürülebilmesi mümkündür. Bu defiler arasında, özellikle zarar - görenin kendi kusuruna ve üçüncü şahsın ağır kusuruna ilişkin defiler önem taşır (KTK 50/II; SVG 59/I)⁹¹. Durum böyle olduğu halde, Yargıtay Ticaret Dairesi 10/1/1963 tarih ve 2946/118 sayılı bir kararı ile⁹²; 25/11/1963 tarih ve 5335/4409 sayılı diğer bir kararında,⁹³ KTK 53/I'i yanlış anlıyarak, zarar - görenin ağır kusuruna ilişkin definin dahi, zarar - görene karşı ileri sürülemediğine karar vermiştir. Bununla beraber Ticaret Dairesi, 20/12/1965 tarihli ve 4285/3759 sayılı yeni bir kararında, bu yanlışlığı farketmiş ve zarar - görenin ağır kusuru halinde, araç sahibinin sorumluluktan kurtulmasını sağlayacak bu savunma imkânının sigortacı tarafından da zarar - görene karşı ileri sürülebileceğini belirtmiştir⁹⁴.

90) Bkz. yukarıda V 2

91) *Badertscher/Schlegel* SVG 65'e ilişkin açıklamalar; *Oftinger*, II/2, 770. İsviçre hukukunda, ayrıca «izinsiz yararlanma»ya ilişkin definin de, zarar - görene karşı ileri sürülebilmesi mümkündür. Bu kavram için bkz. *Özsunay*, Çalınan veya Araç Sahibinin İzni Dışında Kullanılan Motorlu Taşıtların Sebep Olduğu Zararlardan Doğan Hukukî Sorumluluk, İHFM, C. XXX (1964), S. 3/4, sh. 827 vd. özellikle sh. 843 vd.

92) *Batider* (1964), C. II, sh. 520 vd. Adal, (İHFM, C. XXX (1964); S. 314, sh. 1063 vd.) haklı olarak bu kararı eleştirmektedir.

93) *İlmî ve Kazâî İçtihatlar Dergisi*, Yıl 6, Ağustos 1966, S. 68, sh. 4729

94) *İlmî ve Kazâî İçtihatlar Dergisi*, Yıl 6, Ağustos 1966, S. 68, sh. 4728

BİBLİYOGRAFYA

- Adal, E.* Motorlu Taşıtların Kazalarına Karşı Mecburî Mali Sorumluluk Sigortası, İHFM, C. XXX (1964), S. 3/4, sh. 861 vd.
- Akın, M. Z.* Motorlu Nakil Vasıtaları Kazalarına Karşı Mecburî Mesuliyet Sigortası, Ankara, 1963
- Atabek, R.* Sigorta Hukuku, İstanbul, 1950
- Badertscher/Schlegel* Strassenverkehrsgesetz, Zürich, 1964
- Becker* Kommentar zum Schweiz. ZGB, Obligationenrecht, I. Abteilung: Allgemeine Bestimmungen: Art. 1 - 683, Bern, 1941
- Beyens, E.* L'assurance de Responsabilité, Bruxelles, 1961
- Bozer, A.* Sigorta Hukuku, Ankara, 1965
- von Büren, B.* Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Zürich, 1964
- Cassart/Bodson/Pardon* L'assurance automobile obligatoire de responsabilité civile (Loi du 1er juillet 1956), Bruxelles, 1957
- Humbel, M.* Obligatorische Unfallversicherung und Haftpflicht des Unternehmers, Tez, Aarau, 1942
- Jansses - Brigode/Beyens* L'assurance de Responsabilité, Bruxelles 1961
- Jauffret, C.* La responsabilité civile en matière d'accidents d'automobiles (Etude comparée du droit espagnol, italien et français), Paris, 1965
- Karayalçın, Y.* Mesuliyet ve Sigorta Hukuku Bakımından Başlıca İşletme Kazaları, Ankara, 1960
- Koenig, W.* Schweizerisches Privatversicherungsrecht, 2. Auflage, Bern, 1960
- Lalou, H.* Traité pratique de la responsabilité civile, 5. édition, Paris, 1955
- Lehner, O.* Das direkte Klagerecht des Geschaedigten gegenüber einer Haftpflichtversicherungsgesellschaft unter der geltenden schweizerischen Gesetzen, SJZ 28, 241/246 ve 259/267
- Mazeaud/Mazeaud (H. ve L.)* Traité théorique et pratique de la responsabilité civile delictuelle et contractuelle, Tome Trsisième, 4. édition, Paris, 1950
- Oftinger, K.* Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band: Allgemeiner Teil, 2. überarbeitete und ver-

- mehrte Auflage, Zürich, 1958 (*Oftinger*, I
şeklinde kısaltılmıştır)
- Oftinger, K.* Schweizerisches Haftpflichtrecht, Zweiter
Band : Besonderer Teil, Zweite Hälfte, 2.
überarbeitete und vermehrte Auflage, Zü-
rich, 1962 (*Oftinger*, II/2 şeklinde kısaltıl-
mıştır)
- Oftinger, K.* Schweizerisches Haftpflichtrecht, Zweiter
Band : Besonderer Teil, Zürich, 1942 (MFG'
ye ilişkin açıklamalar için bu esere başvu-
rulmuş ve *Oftinger*, II şeklinde kısaltılmış-
tır)
- Oser/Schönenberger* Kommentar zum Schweiz. ZGB : Das Obliga-
tionenrecht, I. Halbband : Art. 1 - 183, Zü-
rich, 1929
- Özsunay, E.* Çalınan veya Araç Sahibinin İzni Dışında
Kullanılan motorlu Taşıt Araçlarının Sebep
Olduğu Zararlardan Doğan Hukukî Sorum-
luluk, İHFM, C. XXX (1964), S. 3/4, sh.
827/858
- Özsunay, E.* Araç Sahibinin Hatır İçin Ücretsiz Taşdığı
veya Aracını Hatır İçin Ücretsiz Olarak
Kullandığı Şahıslara Karşı Sorumluluğu,
İHFM, C. XXXII (1966), S. 1, sh. 161/183
- Peyer, B.* Die Haftpflichtversicherung des Motorfahr-
zeughalters, Tez, Aarau, 1935
- Picard/Besson* Les assurance terrestres en droit français, 2.
édition, Tome I: Le contrat d'assurance,
Paris, 1964
- Preston/Colinvaux* The Law of Insurance, London, 1950
- Prölss, E.* Versicherungsvertragsgesetz, 15. Auflage mit
Berücksichtigung des österreichischen Ver-
sicherungsrecht, München/Berlin, 1965
- Savatier, R.* Traité de la responsabilité civile en droit fran-
çais, Tome II, 2. édition, Paris, 1951
- Sicot/Margeat* Précis de la loi sur le contrat d'assurance, 4.
édition, Paris, 1962
- Steiner, E.* Zum schweizerischen Autohaftpflichtrecht,
SJZ 27, 77/80
- Strebel/Huber* Kommentar zum Bundesgesetz über den Mo-
torfahrzeug - und Fahrradverkehr, Band II,
Zürich, 1938
- v. Tuhr/Siegwart* Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obliga-
tionenrechts, Band II, 2. Auflage, Zürich,
1944

HUKUK KAYNAKLARI

<i>KTK</i>	5/1/1961 tarihli ve 232 sayılı Kanunla değişik 11/5/1953 tarihli ve 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
<i>MFG</i>	Bundesgesetz über den Motorfahrzeug- und Fahrradverkehr (15/3/1932 tarihli eski İsviçre «Motorlu Taşıtlar Kanunu»)
<i>SVG</i>	Strassenverkehrsgesetz (19/12/1958 tarihli yeni İsviçre «Karayolları Trafik Kanunu»)
<i>VVG</i> (Alman)	Gesetz über den Versicherungsvertrag (30/5/1908 tarihli Alman Sigorta Kanunu) (Metin için bkz. Prölss, Versicherungsvertragsgesetz, 15 Auflage, München/Berlin, 1965)
<i>VVG</i> (İsviçre)	Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag (2/4/1908 tarihli «Sigorta Sözleşmesine ilişkin Federal İsviçre Kanunu»)

KISALTMALAR

<i>Batider</i>	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
<i>Bkz.</i>	Bakınız
<i>BGE</i>	Bundesgerichtsentscheidungen (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları)
<i>BK</i>	Borçlar Kanunu
<i>d. d.</i>	doğrudan doğruya
<i>İHFM</i>	İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası
<i>Karş.</i>	Karşılaştırınız
<i>N.</i>	Randnote
<i>No.</i>	Numara
<i>S.</i>	Sayı
<i>Sh.</i>	Sahife
<i>SJZ.</i>	Schweizersische Juristenzeitung
<i>vd.</i>	ve devamı